

ВІДГУК
офіційного рецензента
доктора економічних наук, професора
Близнюк Тетяни Павлівни
на дисертаційну роботу Лиски Павла Олександровича
на тему: «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління
корпоративною соціальною відповідальністю»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасних умовах трансформації економіки та впровадження принципів сталого розвитку корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) перетворюється на один із ключових чинників забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств. Під впливом зростаючих вимог стейкхолдерів підприємства дедалі більше інтегрують соціальні, екологічні та управлінські аспекти в систему стратегічного управління. Це зумовлює необхідність формування якісного обліково-аналітичного забезпечення, здатного забезпечувати достовірне, релевантне та своєчасне інформаційне забезпечення для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері корпоративної соціальної відповідальності.

Водночас практики системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу переважно орієнтовані на фінансові результати діяльності підприємств і фінансові показники, недостатньо враховуючи інформаційні потреби щодо управління корпоративною соціальною відповідальністю. Наявні методичні підходи до обліку витрат на соціально відповідальні ініціативи, оцінювання результативності КСВ, формування аналітичної інформації залишаються фрагментарними, що ускладнює процес прийняття управлінських рішень.

Таким чином, необхідність теоретичного обґрунтування та розроблення методичних і практичних засад розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю, а також його адаптації до сучасних інформаційних вимог управління зумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження Лиски П. О. та її практичну значущість.

2. Зв'язок теми дослідження з науковими планами, програмами, темами

Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме госпдоговірної науково-дослідної теми «Організація обліку соціально-відповідальної діяльності в стратегічному управлінні стійким розвитком господарського товариства» (номер державної реєстрації 0124U003626). Результати дослідження здобувача висвітлено в межах підрозділу 1.1 «Інституціональні передумови залучення інформації щодо соціально-відповідальних практик ведення бізнесу до контурів стратегічного управління господарським товариством» та розділу 2 «Організація облікового забезпечення стратегічного управління розвитком господарського товариства».

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави зробити висновок про її цілісність, логічність викладу матеріалу та належний рівень наукового опрацювання. Дисертація має чітку структуру, що забезпечує послідовне розкриття обраної теми, а визначена автором мета реалізована шляхом розв'язання комплексу взаємопов'язаних завдань. Висновки дисертації є логічним узагальненням результатів кожного розділу, узгоджуються між собою, що дає змогу визнати ступінь обґрунтованості наукових положень достатнім.

Науково-теоретичну основу дисертації становлять опрацювання сучасних вітчизняних і зарубіжних досліджень у сфері корпоративної соціальної відповідальності, бухгалтерського обліку, економічного аналізу, інформаційного забезпечення управління та концепції сталого розвитку. Автором продемонстровано здатність до критичного аналізу та узагальнення наявних концепцій, а також формування власних наукових положень для визначення сутності й змісту обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Методологічна база дослідження характеризується комплексністю та обґрунтованим використанням широкого переліку загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. В процесі дослідження здобувачем було використано методи аналізу та синтезу, системного аналізу, узагальнення,

порівняння, графічний метод, інтегрального оцінювання, експертного оцінювання, анкетування, метод аналізу ієрархій, кластерного аналізу. Це забезпечило комплексність дослідження та належний рівень достовірності й обґрунтованості отриманих результатів і висновків.

Достовірність наукових результатів підтверджується також використанням широкої інформаційної бази, яка охоплює наукову літературу, нормативно-правові акти, міжнародні стандарти, статистичні дані, звітність підприємств, а також результати власних емпіричних досліджень автора. Позитивною характеристикою роботи є апробація запропонованих методичних розробок у практичній діяльності підприємств, що свідчить про їхню прикладну цінність і можливість використання для вдосконалення процесів управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Таким чином, дисертація Лиски П. О. характеризується високим рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що дає змогу вважати результати дослідження достовірними.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертації Лиски П. О. дозволяє стверджувати, що результати проведеного дослідження мають елементи наукової новизни та характеризують внесок здобувача у розвиток теоретичних, методичних і практичних аспектів у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

До основних результатів дослідження з елементами науковими новизни слід віднести:

1. Удосконалено організаційно-методичний підхід до формування системи управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності, у межах якої розроблено систему облікових номенклатур, модель визнання та класифікації в обліку корпоративних соціально відповідальних витрат, модель ідентифікації об'єктів обліку у сфері КСВ, деталізовано робочий план рахунків у частині балансових та позабалансових рахунків (підрозділ 3.1). Результатом таких розробок є удосконалення розмежування витрат, інвестицій та активів соціально відповідального характеру, що, у свою чергу, сприятиме достовірній оцінці реалізованих ініціатив у сфері корпоративної соціальної відповідальності.

2. У межах аналітично-контрольної складової системи обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю удосконалено методичний підхід до аналітичного моніторингу КСВ на основі стейкхолдерсько-орієнтованого підходу, основою якого є оцінка системи КРІ з подальшою їх трансформацією в інтегральний показник рівня розвитку КСВ. Для посилення практичної значимості розробок запропоновано адаптацію системи показників залежно від розміру та особливостей діяльності підприємства. Особливістю підходу є поєднання операційного рівня управління (система КРІ) зі стратегічним (інтегральний показник КСВ) через шляхом нормалізації часткових показників-стимуляторів і дестимуляторів, визначення вагових коефіцієнтів методом аналізу ієрархій Т. Сааті та розрахунку підсумкового інтегрального показника. Врахування інформаційних запитів стейкхолдерів, за результатами анкетування, забезпечує можливість максимізації забезпечення їх очікувань.

3. Розвинено концептуальну модель корпоративної соціальної відповідальності шляхом виокремлення управлінських та інноваційних складових (підрозділ 1.2). Обґрунтовано взаємозв'язок концепцій КСВ і сталого розвитку шляхом концептуалізації співвідношення категорій «КСВ», «сталий розвиток» та «ESG» (підрозділ 1.1). На основі цього уточнено визначення сутності корпоративної соціальної відповідальності з акцентом на її роль у забезпеченні сталого розвитку, а також уточнено понятійно-категоріальний апарат щодо таких елементів КСВ, як корпоративні соціально відповідальні витрати, соціально відповідальні інвестиції, соціально відповідальні активи, соціально відповідальні зобов'язання (підрозділ 1.3).

4. Розвинено архітектуру системи обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю шляхом інтеграції трьох підсистем (облікової, аналітично-контрольної та звітної) в єдиний інформаційний контур управління КСВ (підрозділ 1.4). Саме така структура системи обліково-аналітичного забезпечення забезпечує загальну логіку управління та можливість трансформації інформації з первинних даних у релевантну для прийняття управлінських рішень.

5. Дістала подальшого розвитку система документального забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю, що характеризується комплексністю та має трирівневий характер – передбачає збір і трансформацію інформації на рівнях первинної документації, аналітичних реєстрів та

удосконаленого формату Звіту про управління. При цьому враховано обґрунтований взаємозв'язок концепцій сталого розвитку та КСВ шляхом доповнення Звіту про управління матрицею відповідності показників КСВ Цілям сталого розвитку.

Проаналізовані положення наукової новизни є актуальними, обґрунтованими, відповідають меті та завданням роботи, що свідчить про їхню новизну.

5. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає в удосконаленні та розвитку теоретичних і методичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємств. Отримані автором наукові результати розширюють наукові уявлення про корпоративну соціальну відповідальність як об'єкт бухгалтерського обліку, аналізу та управління, а також формують основу для розвитку сучасних підходів до інформаційного забезпечення соціально відповідальної діяльності підприємств.

Основні теоретичні здобутки дисертаційного дослідження Лиски П. О. полягають у наступному:

- розвитку теоретико-концептуальних засад корпоративної соціальної відповідальності як об'єкта управління та обліку шляхом удосконалення та оптимізації її структури;
- уточненню понятійно-категоріального апарату корпоративної соціальної відповідальності;
- удосконаленні теоретичних положень щодо організації управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності, зокрема у частині ідентифікації об'єктів обліку, визнанні витрат і результатів соціально відповідальної діяльності;
- розвитку теоретико-методичних засад формування обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю на основі інтеграції підсистем бухгалтерського обліку, аналітичного моніторингу та звітності в єдину систему інформаційного забезпечення управління.

Результати дослідження здобувача мають також практичну цінність, оскільки основні наукові результати щодо обліку, аналізу, документування та оцінювання соціально відповідальної діяльності можуть бути інтегровані в практичну діяльність підприємств. Це підтверджується довідками про апробацію результатів дисертації на підприємствах: ТОВ «ЕКОНОМ-СХІД» (довідка № 33 від 14.07.2025 р.), ТОВ «ЕКОНОМ-РЕНТ-ЦЕНТР» (довідка № 22 від 15.09.2025 р.), ТОВ «ВЕСТКЛАС» (довідка № 17 від 20.08.2025 р.), ТОВ «ЕКОНОМ РЕНТ» (довідка № 11 від 25.09.2025 р.), ТОВ «Атлантмаркет» (довідка № 8/26 від 29.12.2025 р.).

Крім того, результати дисертації було впроваджено в освітній процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця під час викладання дисциплін «Організація бухгалтерського обліку і контролю в управлінні підприємством» та «Обліково-фінансова аналітика» (довідка № 25/81-02-728 від 26.12.2025 р.).

6. Повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих здобувачем роботах

Основні наукові результати дослідження оприлюднено в 16 публікаціях, з яких 13 виконано одноосібно, зокрема: 8 статей у наукових фахових виданнях України (5 – одноосібних) та 8 матеріалів наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 8,82 друк. арк. (особистий внесок здобувача – 7,44 друк. арк.). Крім того, у спільних публікаціях здобувач виділив особистий внесок, що відображено у списку наукових праць, поданому в дисертації.

Обсяг опублікованих праць здобувача свідчить про відповідність наукової апробації вимогам, викладеним у пунктах 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

За структурою дисертація відповідає традиційним вимогам, включає вступ, три розділи з висновками до кожного, загальні висновки, список використаних джерел (248 найменувань) та додатки (9 позицій). Загальний обсяг роботи становить 294 сторінки, з яких основний текст – 194 сторінки. Ілюстративний матеріал (41 таблиця та 21 рисунок) сприяє представленню та

сприйняттю результатів дослідження. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності відповідно до поставленої мети та завдань дослідження.

Оформлення дисертації відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

8. Академічна доброчесність

У процесі аналізу дисертаційної роботи Лиски П. О. не виявлено фактів порушення принципів академічної доброчесності. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому належним чином дотримано вимог академічної етики щодо використання результатів наукових праць інших авторів. Здобувачем коректно використано наукові положення, концепції та результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених із посиланням на відповідні джерела. Представлені у дисертації наукові результати, висновки та рекомендації є результатом самостійного наукового пошуку здобувача.

У роботі відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, а також інші прояви академічної недоброчесності. Рівень оригінальності тексту дисертаційної роботи відповідає вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи результати дисертації Лиски П. О., доцільно також звернути увагу на положення, що мають дискусійний характер і можуть бути предметом обговорення під час захисту:

1. Апробація розрахунку інтегрального показника КСВ для трьох підприємств (табл. 3.13–3.15) виконана на основі даних за один звітний період (2025 р.), що є достатнім для демонстрації практичного застосування запропонованої методики. Водночас оскільки сам автор наголошує на перевагах динамічного підходу до оцінки КРІ порівняно зі статичним (с. 189), значний інтерес становила б оцінка запропонованого інтегрального показника в динаміці разом із розкриттям управлінських рішень, що були б доцільними.

2. Запропонований інтегральний показник оцінювання корпоративної соціальної відповідальності є одним із вагомих результатів дослідження. Водночас доцільним було б більш детально охарактеризувати вплив зміни

вагових коефіцієнтів окремих складових на кінцеві результати інтегрального оцінювання, а також процедуру та періодичність їх перегляду.

3. Запропонована концептуальна модель КСВ виокремлює управлінську складову як самостійний елемент поряд з економічною, соціальною та екологічною, тоді як інноваційність трактується як наскрізна, а не окрема характеристика. Доцільно було б більш детально пояснити таке рішення, адже управлінські аспекти (такі, як прозорість, антикорупційна політика) також пронизують усі інші сфери діяльності підприємства.

4. Позитивно оцінюючи запропоновану систему документального забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, варто зазначити, що її практичне використання також потребує адаптації залежно від масштабів діяльності підприємства та рівня розвитку його інформаційної системи. Виходячи з цього, доцільно було б визначити мінімальний перелік документів, необхідний для підприємств малого бізнесу, що розширило б можливості впровадження запропонованих рекомендацій.

5. Автором запропоновано удосконалену систему документального забезпечення управління у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Разом із тим, не зовсім розкритим залишилося питання подальшого використання сформованої інформації в процесі стратегічного планування соціально відповідальної діяльності підприємства. Більш детальне висвітлення механізму інтеграції результатів нефінансової звітності в систему стратегічного управління підприємством дозволило б краще розкрити можливості практичної апробації запропонованих розробок.

Зазначені зауваження мають виключно дискусійний характер та не зменшують наукової та практичної цінності одержаних результатів

10. Загальний висновок

Підсумовуючи викладене, дисертація Лиски Павла Олександровича на тему «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання розвитку теоретичних, методичних та практичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління КСВ. Поставлені мета та завдання дослідження виконані в повному обсязі, а наукові положення, винесені на захист, мають

елементи новизни. Результати дослідження здобувача оприлюднено в достатній кількості наукових публікацій.

Дисертація за своєю структурою, змістом, ступенем наукової новизни та практичним значенням результатів відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а її автор – Лиска Павло Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

Доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри
креативного менеджменту і дизайну
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Тетяна БЛИЗНЮК

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК